

SAMANTEKT: NOKKRAR NIÐURSTÖÐUR TALIS 2013

Ragnar F. Ólafsson; 27. júní 2014

- Konur eru 71,3% kennara á unglíngastigi, 68,1% í TALIS að meðaltali. Hlutfall kvenna hefur hækkað frá 2008 hér á landi og í TALIS að meðaltali.
- Hlutfall kennara yngri en 30 ára hefur lækkað mikið hér á landi. Það var um 13% árið 2008 en er nú rúm 6%. Fjölgað hefur í elsta aldursflokknum. Nýliðun er einnig minni í öðrum TALIS-löndum. Árið 2008 varou 13,1% í TALIS yngri en 30 ára, en nú aðeins 9,9%.
- Um 83% kennara eru í fullu starfi, sem er svipað TALIS-meðaltalinu. Þetta er lítið eitt hærra hlutfall en 2008 hér á landi. Hlutfall karla í fullu starfi hér er hærra en kvenna.
- Íslenskir kennarar segjast í meira mæli hafa *kosið sjálfir* að vinna í hlutastarfi, á meðan kennarar í TALIS-löndum að meðaltali segja oftar að *ekki hafi verið hægt* að fá fullt starf.
- Hlutfalli fastráðinna hér fjölgar í um 85% úr um 75% árið 2008. Í TALIS-löndum hefur hlutfallið verið óbreytt, um 83-84% bæði árin.
- Um 85% hér á landi eru með menntun á stiginu ISCED 5A, en það á við um tæp 90% í TALIS-löndum að meðaltali. Hér á landi eru fleiri kennarar með lægri menntun en ISCED 5 (tæp 10% en aðeins 2,3% í TALIS). Um 92% héraendra kennara (94% kvenna) hafa lokið kennaranámi, kennsluréttindanámi eða öðru námi sem er sérstaklega ætlað til þess að búa undir kennarastarfið. Mun lægra hlutfall héraendra kennara segir að námsefni, kennslufræði og/eða reynsla í kennslustofu hafi verið hluti af menntun þeirra í öllum greinum sem þeir kenna. Þarna munar tugum púsenta.
- Hærra hlutfall kennara í TALIS-löndum telur sig „vel“ eða „mjög vel“ *undirbúna* varðandi námsefni, kennslufræði og/eða reynslu í kennslustofunni í greinunum sem þeir kenna. TALIS-meðaltalið (um 90%) er að jafnaði um 10 prósentustigum hærra en á Íslandi í þessum þremur þáttum.
- Um 55% vinnutíma kennara er varið til kennslu. Að meðaltali vinna kennarar í fullu starfi rúmlega 37 klukkustundir við kennslu, undirbúning kennslu, einkunnagjöf, samstarf við aðra kennara, starfsmannafundi og önnur verk tengd skólastarfi.

STARFSÞRÓUN

- Um 91% kennara hér á landi tók þátt í einhverskonar starfsþróunarverkefni, sem er lítið eitt hærra en hlutfallið í TALIS að meðaltali. Íslenskir kennarar sinna í meira mæli starfsþróunarverkefnum sem fela í sér þátttöku í *samstarfi kennara sérstaklega skipulögðu með starfsþróun kennara í huga*. Í samanburði við TALIS-löndin, þá taka þeir hins vegar minni þátt í verkefnum eins og *réttindanámi sem leiðir til prófgráðu, rannsóknarverkefni* eða því að fylgjast með og sinna *leiðsögn starfsfélaga* sem hluta af formlegu skólastarfi.

- Samanburður milli ára 2008 og 2013 sýnir áhugaverða þróun hér á landi í samanburði við önnur TALIS-lönd. Hlutfall kennara sem hefur tekið þátt í einhverskonar starfsþróunarverkefnum á síðastliðnum 12 mánuðum hefur staðið í stað í TALIS-löndum að meðaltali. Það var 87,6% árið 2008 en er nú 87,7%. Hér á landi hefur þetta hlutfall hins vegar aukist mikið, frá 77,1% árið 2008 í 90,7% árið 2013.
- Aðeins um þriðjungur kennara hér á landi hefur tekið þátt í nýliðabjálfun, sem miðar að því að styðja við kennara í upphafi kennaraferilsins.
- Í samanburði við önnur TALIS-lönd að meðaltali þá hafa íslenskir kennarar sótt námskeið/vinnustofur í svipuðum mæli og önnur TALIS-lönd. Hinsvegar hefur mun hærra hlutfall íslenskra kennara sótt menntaráðstefnur eða málstofur og/eða farið í vettvangsferðir í aðra skóla, samanborið við önnur TALIS-lönd.
- Í samanburði við önnur TALIS-lönd, þá tengjast starfsþróunarverkefni meira *þekkingu á námskrá og námsmatsaðferðum* hér á landi. Á öðrum sviðum er prósentutalan hærrí í TALIS-meðaltalinu sem bendir til þess að starfsþróunarverkefni í þessum löndum, að meðaltali, tengist fleiri sviðum en hér á landi.
- Hér á landi sagðist um 60% ekkert hafa þurft að greiða sjálf vegna starfsþróunar sinnar, en í TALIS-löndum að meðaltali höfðu um 66% ekkert greitt sjálf. Hér hefur þetta hlutfall lækkað nokkuð (úr um 68% í 61%), en hækkað lítillega í TALIS-löndum (úr um 62% í um 64%).
- Aukið hlutfall kennara telur sig hafa nokkra eða mikla þörf fyrir starfsþróunarverkefni á sviði *færni í notkun upplýsinga- og samskiptatækni við kennslu* (úr um 17% 2008 í um 28% 2013).
- Hindranir: Fáir hér kvarta yfir skorti á *stuðningi frá vinnuveitanda*, samanborið við TALIS almennt, en meira er um það hér á landi að þjálfunin rekist á við *vinnutíma* eða annir vegna *fjölskyldu*. Færri hér á landi, en þó um 40%, segja *engan hvata* til að taka þátt í starfsþróunarverkefnum (miðað við 48% í TALIS-löndum að meðaltali).

ENDURGJÖF

- Endurgjöf til kennara er verulega miklu minni hér á landi en í TALIS-löndum að meðaltali.
- Endurgjöf, sem er upplýsingar um kennsluna *byggt á skoðun af einhverju lagi*, er tugum prósentu lægri hér á landi en í TALIS til samanburðar, í þeim tegundum endurgjafar sem spurt er um, þ.e. endurgjöf eftir beina athugun á bekkjarkennslu, eftir kennaramat frá nemendum, mat á þekkingu á kennsluefni, greiningu á einkunnum nemenda, eftir sjálfsmat kennara á eigin kennslu og í kjölfar skoðanakannana eða samræðna við foreldra eða forráðamenn nemenda. Í öllum tilfellum er Ísland langt fyrir neðan TALIS-meðallag.
- Aðeins um 17% kennara hér á landi hafa hlotið endurgjöf frá a.m.k. einum aðila vegna kennaramats frá nemendum, en í öðrum TALIS-löndum gerist það að meðaltali í um 53% tilvika. Í um 34% tilvika hefur íslenskur kennari fengið endurgjöf eftir *beina athugun* á bekkjarkennslu en 79% kennara að meðaltali í TALIS-löndum hafa fengið slíka endurgjöf.

- Þegar athugaðir eru hverjir það eru sem hafa veitt endurgjöfina, þá endurspeglar sú athugun sömu staðreynd: Endurgjöf spilar lítið hlutverk hér í samanburði við önnur lönd. Um 45% kennara hefur aldrei fengið endurgjöf af því tagi sem lýst er að ofan.
- Skólastjórar á Íslandi hafa aðeins veitt endurgjöf af því tagi sem lýst er í 21% tilvika, en meðaltal TALIS er um 54%.
- Kennarar hér á landi fá endurgjöf um færri atriði frá færri aðilum en tíðkast í TALIS-löndum að meðaltali.
- Spurt var um vægi ýmissa þátta í endurgjöfinni sem þeir fengu. Kennarar segja að helst hafi verið lítið til í hegðunar nemenda og stjórnunar í kennslustofunni, hæfni til kennslu í aðalkennslugrein og frammistöðu nemenda.
- Í öllum tilfellum er vægi hvers þáttar í endurgjöfinni hér á landi talið *minna* en vægi sama þáttar í TALIS-löndum. Munurinn er frá um 6 prósentustigum (um vægi kennslu nemenda með sérþarfir) upp í 21 prósentustig (um vægi endurgjafar kennarans til annarra kennara til að bæta kennslu þeirra).
- Á uppleið þó? Vægi fimm þátta var borið saman árin 2008 og 2013 og var vægi fjögurra þátta af fimm minna hér á landi bæði árin, í samanburði við TALIS, en í flestum tilfellum hefur vægi einstakra þátta aukist hér á landi til aukins samræmis við TALIS-meðaltalið.
- Áhrif endurgjafar: Kennarar voru beðnir um að meta áhrif endurgjafar, hvort hún hefði leitt til jákvæðra breytinga á fjórtán tilteknum sviðum.
- Í öllum atriðum hafa kennarar á Íslandi orðið síður varir við „nokkrar“ eða „miklar breytingar“ í framhaldi af endurgjöf til þeirra, samanborðið við TALIS-löndin að meðaltali.
- Mest eru jákvæðu áhrifin á sjálfstraust við kennslu, starfsánægju og áhugahvöt.
- Hlutfall kennara hér á landi sem telur að líkur á stöðuhækkun hafa orðið hér á landi í kjölfar endurgjafar er aðeins um þriðjungur af TALIS hlutfallinu. Munurinn er einnig mikill varðandi viðurkenningar frá skólastjóranum eða samstarfsfólki, tækifæra til starfsþróunar, kennsluhátta o.fl.
- Í báðum fyrirlögnum árin 2008 og 2013 var spurt hvort endurgjöf hefði haft jákvæð áhrif á líkindi til stöðuhækkunar. Á Íslandi jókst þetta hlutfall lítillega úr 8,6% í 12,8%. Á sama tíma hefur þetta hlutfall nánast tvöfaldast að meðaltali í TALIS-löndum. , og er nú um 35% en var árið 2008 aðeins um 17%.
- Í prósentustigum hefur því enn breikkað bilið á milli Íslands og annarra landa hvað þennan þátt varðar. Í TALIS-löndum finna nú árið 2013 þrefalt fleiri til jákvæðra breytinga varðandi líkindi á stöðuhækkun í framhaldi af endurgjöf, en árið 2008 voru þeir aðeins tvöfalt fleiri en á Íslandi.
- Kennarar í TALIS-löndum að meðaltali trúa því almennt meira en íslenskir kennarar að þeir kennarar sem ná bestum árangri fái mestu umbunina, að kennarar fái endurgjöf sem byggir á ýtarlegu mati á störfum þeirra, að ráðstafanir til að vega upp á móti veikleikum í kennslu séu ræddar við kennarann, að hann fái sérstakan leiðsagnaraðila til að hjálpa við að bæta kennsluáferðir sínar o.fl.

- Í TALIS-löndum hefur trúin á það að bestum árangri fylgi mesta umbunin aukist nokkuð, en hún hefur staðið í stað hér á landi.

ALMENNT UM KENNSLUNA

- Um 80% fylgist aldrei með bekkjum annarra kennara og veitir endurgjöf.
- Um fjórðungur kennir sama bekk með hópi kennara vikulega eða oftár, en upp undir 60% gera það aldrei.
- Mikill breytileiki er í því hvort kennarar skiptist á námsefni eða ekki.
- Flestir telja sig ráða vel við ýmsa þætti kennslunnar, svo sem að fá nemendur til að trúá því að þeim geti gengið vel, hjálpa þeim að meta gildi náms, setja væntingar sínar til nemenda fram á skýran hátt, fara eftir reglum, róa niður nemendur sem eru með truflandi hegðun o.s.frv.
- Erfiðast virtist að glæða áhuga nemenda sem eru áhugalausir um námið og að hjálpa nemendum við að temja sér gagnrýna hugsun.
- Í ríflega 60% bekkja/kennsluhópa var a.m.k. einn nemandi með annað móðurmál en tungumálið sem kennsla fór fram á. Hlutfall þeirra var yfir 30% samtals í 3,4% tilvika, en algengast var að þeir væru 1-10% í hverjum nemendahópi. Það gildi um helming kennsluhópa.
- Að meðaltali er fjöldi nemenda í hverjum bekk/kennsluhópi 19,55 nemendur.
- Um 75% tímans hér fer í eiginlega kennslu og nám, samanborið við 79% í TALIS-meðaltali, en tæp 16% í að halda röð og reglu (halda aga). Ríflega 8% fara í stjórnun (viðveruskráningu, afhendingu upplýsinga frá skólanum o.s.frv.).
- Um 65% eru sammála eða mjög sammála því að nemendur gæti þess að skapa góðan námsanda. Mikill truflandi hávaði er þó í um 28% tilvika, ef saman eru teknir þeir sem eru sammála eða mjög sammála. Með sama viðmiði má sjá að 42% finnst þeir tapa tölverðum tíma vegna þess að nemendur trufla kennsluna og 57% finnst þeir þurfa að bíða í þó nokkurn tíma áður en nemendur gefa hljóð.
- Almennt eru TALIS-löndin hærri en Ísland í því að leggja fram samantekt á námsefni sem nýlega hefur verið farið yfir. Einnig benda kennarar í TALIS-löndum að meðaltali oftár á vandamál í leik eða starfi þar sem ný þekking getur komið að gagni. Þeir fara oftár yfir heimavinnu eða verkefnabækur nemenda og láta nemendur oftár vinna svipuð verkefni þar til þeir eru fullvissir um að allir nemendur hafi skilið námsefnið.
- Íslensku kennararnir eru yfir TALIS-meðaltalinu hvað varðar það að láta nemendur sem eiga í erfiðleikum með nám og/eða þá sem fara hraðar yfir, fá önnur verkefni.
- Samábyrgð: Mikill meirihluti kennara er sammála ýmsum fullyrðingum um að skólinn veiti starfsfólki, foreldrum og (í minna mæli þó) nemendum tækifæri til þess að taka virkan þátt í ákvörðunum um skólann. Einnig að skólinn leggi áherslu á sameiginlega ábyrgð á málefnum skólans og að í skólanum ríki andi samvinnu sem einkennist af gagnkvæmum stuðningi.

- Samhygð: Langflestir voru einnig sammála því að í skólanum kæmi kennurum og nemendum yfirleitt vel saman, að kennurum fyndist skipta máli að nemendum liði vel, að þeir hefðu áhuga á því sem nemendum lægi á hjarta.
- Viðhorf til kennarastarfsins: Yfir 90% kennara voru sammála eða mjög sammála því að kostir þess að vera kennari væru mun meiri en ókostirnir. Þó segist um 45% hafa velt því fyrir sér hvort heppilegra hefði verið að velja annað starf. Rétt rúm 11% segjast sjá eftir því að hafa valið kennarastarfið. Rúm 70% segist myndu velja kennsluna, ef þeir gætu valið um starf á nýjan leik.
- Aðeins um 18% kennara eru sammála eða mjög sammála því að kennarastarfið sé mikils metið í þjóðfélaginu. Nánast allir (um 98%) eru sammála eða mjög sammála því að þeir væru ánægðir með frammistöðu sína í skólanum.

SKÓLASTJÓRAR

- Hlutfall kvenskólastjóra hefur hækkað um rúm 5 prósentustig síðan 2008, er nú tæp 55%. TALIS-meðaltalið er um 50%. Það hefur einnig hækkað, úr 47% árið 2008.
- Menntun skólastjóra hefur aukist lítillega, nú eru tæp 90% á ISCED 5 stigi en voru um 85%. TALIS-meðaltalið er þó enn hærra eða tæp 93%.
- Íslenskir skólastjórar hafa starfað lengur sem skólastjórar – en skemur sem kennarar – en starfssystkini þeirra í öðrum TALIS-löndum að meðaltali. Þeir hafa einnig unnið lengur við ýmis önnur störf, ótengd skólastarfi.
- Fleiri skólastjórar eru í fullu starfi í TALIS-löndum að meðaltali en hér á landi. Það munar þó aðeins um 4 prósentustigum (um 58% vs. um 62%).
- Á Íslandi voru aðeins um 4% skólastjóra sem ekki tóku þátt í neinu starfsþróunarverkefni, á móti tæpum 10% í TALIS öllu. Íslenskir skólastjórar sækja meira námskeið, ráðstefnur eða vettvangsheimsóknir en starfsbræður þeirra að meðaltali í TALIS-löndum.
- Í alþjóðlegum samanburði felst hindrun á vegi frekari starfsþróunar íslenskra skólastjóra einkum í því að þjálfunin rekst á við vinnutíma þeirra, eða tímaskorti vegna þess að þeir þurfa að sinna fjölskyldunni. Þeir kvarta hins vegar síður en önnur TALIS-lönd að meðaltali undan skorti á stuðningi frá vinnuveitanda eða framboði á viðeigandi þjálfun.
- Meðalbakkjarstærð hér á landi er tæpir 20 nemendur en um 24 nemendur að meðaltali í TALIS-löndum.
- Hér á landi deila skólastjórar tíma sínum niður á ólík verkefni á svipaðan hátt og tíðkast í TALIS-löndum að meðaltali. Rúm 40% tímans fara í verkefni og fundi sem lúta að stjórnun og forystu, tæp 18% fara í verkefni og fundi sem lúta að námskrárgerð og kennslu (á móti 21% í TALIS að meðaltali). Hér verja þeir um 18% tímans í samskipti við nemendur á móti 15% í TALIS að meðaltali.
- Skólastjórar tilgreindu hversu oft þeir hefðu tekið þátt í ýmsum verkefnum í skólanum síðastliðna 12 mánuði. Skólastjórar hér á landi eru oftari í samstarfi við skólastjóra annarra skóla. En TALIS-meðaltalið er hins vegar mun hærra en íslensku tölurnar

varðandi tíðni þess að fylgjast með kennslu í kennslustofunni, leita að mistökum og villum í starfsháttum og skýrslum skólans, upplýsa foreldra eða forráðamenn um frammistöðu skólans og nemendanna og aðstoða kennara við að leysa agavandamál í kennslustofunni. Sem sagt, minna eftirlit og minni endurgjöf?

- Skólastjórar voru spurðir um ýmsa þætti sem geta verið takmarkandi fyrir árangur skólastjórans. „Að nokkru leyti“ kvörtuðu skólastjórar undan því að vinnuálagið og ábyrgð væru of mikil, skorti á fjármagni og öðrum úrræðum, skorti á tækifærum og stuðningi við starfsþróun kennarar og því að launakerfið væri byggt á starfsreynslu (og menntunarstigi eða starfsreynslu) frekar en frammistöðu í starfi. Um 41% kvartaði að „nokkru leyti“ eða „mikið“ yfir fjarvistum kennara.
- Skólastjórar kvörtuðu „mjög lítið“ yfir reglum og stefnu ríkisins, samvinnu við annað starfsfólk, skorti á tækifærum og stuðningi við eigin starfsþróun.

FORMLEGT MAT Á STÖRFUM KENNARA

- Spurt var hversu oft kennari væri formlega metinn í skólanum af tilteknum aðilum. Skólastjóri gerði það „aldrei“ í um 29% tilvika. Einu sinni á ári í um 45% tilvika og oftár en það í aðeins 11% tilvika.
- Annar í stjórnunarteymi framkvæmdi slíkt mat „aldrei“ í 49% tilvika, og oftár en einu sinni á ári í um 35% tilvika. Sjaldgæft var að kennarar mætu formlega störf samkennara (innan við fjórðungur tilfella).
- Skólastjóri tekur minni þátt í formlegu kennaramati en kollegar þeirra í TALIS að meðaltali. Þeir hafa mun sjaldnar beint eftirlit með kennslu í kennslustofunni, meta sjaldnar þekkingu kennara á kennsluefninu, ræða sjaldnar við kennara sjálfsmat kennara á eigin vinnu, ræða um endurgjöf frá foreldrum eða forráðamenn o.fl. Aðkoma skólastjóra að þessum og fleiri verkum sem teljast til formlegs kennaramats í skólanum er fátíðari hér á landi en í TALIS að meðtali.
- Afleiðingar kennaramats: Í TALIS-löndum er oftár gerð þróunaráætlun fyrir kennarann í framhaldi af kennaramati, gripið til launabreytinga, skipaður leiðbeinandi til að hjálpa kennaranum að bæta kennslu sína o.fl. Í heild er tíðni ýmissa viðbragða meiri í TALIS-löndum en hér á landi. Hér er þó oftár gripið til þess að endurnýja ekki ráðningarsamning í framhaldi af kennaramati, ef ástæða þykir til.
- Skólaandi: Nánast allir eru sammála því að samband kennara og nemenda sé gott. Einnig er mikill meirihluti (um og yfir 90%) sammála eða mjög sammála því að andrúmsloftið sé þannig að menn vilji deila velgengni sinni með öðrum, það ríki gagnkvæm virðing fyrir hugmyndum starfsfélaga og starfsfólk ræði opinskátt um erfiðleika.
- Í flokki nokkurra atriða sem spurt var um hvort gætu komið í veg fyrir að skólinn veitti vandaða fræðslu, þá var skortur á tölvum eða ófullnægjandi tölvukostur nefndur, einnig skortur eða vanefni á tölvuhugbúnaði til kennslu. Einnig var nefndur skortur á kennurum í starfsmiðuðum verknámsgreinum og skortur á kennurum með hæfni til að kenna nemendum með sérþarfir meðal annars.

- Kvartað var yfir því að nemendur mættu of seint. Ríflega fimmtungur segir það gerast daglega. Fjarvistir án skýringa verða einnig daglega í 1/10 hluta skóla. Kúgun og svívirðingar gagnvart nemendum verða einu sinni í viku eða oftar í um 7% skóla og samsvarandi hegðun gagnvart kennurum í um 3% skóla.
- Í tæplega 5% skóla mæta kennarar of seint einu sinni í viku (4%) eða daglega (1%).
- Konur taka meiri þátt í nýliðabjálfun hér á landi en karlar. Bæði kynin taka mun minni þátt en TALIS-meðaltal.
- Starfsánægja skólastjóra var góð. Um 97% sögðust sammála eða mjög sammála því að „þegar allt kemur til alls“ þá væru þau ánægð með starfið sitt. Um 90% sagðist enn myndu velja þetta starf ef þeir ættu að velja aftur. Um 17% myndu þó gjarnan vilja skipta um skóla. Aðeins tæp 5% sá eftir að hafa ákveðið að verða skólastjórar. 96% líkaði vel í þessum skóla. Aðeins tæp 45% töldu þó kennarastarfið mikils metið í þjóðfélaginu.